

Pregó
Festa Major de la Mercè 2017

Ciutat retrobada

Marina Garcés

Un nosaltres sense nom, fet de tots els nostres noms

Amics, amigues, *our guests from Iceland*, barcelonins residents, barcelonines de pas, nouvinguts, migrants amb papers i sense papers, joves i no tan joves de Barcelona que heu marxat; treballadors públics que feu funcionar aquesta casa, sigueu polítics, funcionaris, becaris o precaris; gent estimada, parents, amics i coneguts i, sobretot, tots els que no em coneixeu ni sabeu per què estic fent el pregó de la Mercè, **bona festa major**.

I

Fa impressió ser aquí, al Saló de Cent, per prendre la paraula i adreçar-me a la meva ciutat. Si no recordo malament, la darrera i única vegada que he estat aquí va ser, fa molts anys, per un casament. No era jo qui em casava, sinó uns amics, i seia als bancs on ara sou alguns de vosaltres, admirant el decorat. Ara no me'l podré mirar gaire, si no vull perdre el fil. Torno al mateix lloc, doncs, sota el signe de la festa, per celebrar també aquest cop el moment d'ajuntar les nostres vides, el desig d'estar junts. En aquest cas, ja no el desig íntim de dues persones que s'estimen, sinó el del conjunt dels habitants d'aquesta ciutat de trobar-se entorn de la música i del foc, del ball i de la paraula, de les tradicions populars, de les arts i de totes aquelles celebracions que estan per inventar.

Prendre la paraula, en aquests moments, no és fàcil. Primer, quan vaig acceptar fer el pregó, em temia una pluja d'insults. A mi no em fan por, però m'entristeixen i fan més pobra la vida col·lectiva. Ara, el que ens trobem és que es prohibeix, es reprimeix i es criminalitza l'expressió pública de la paraula. Vivim una situació d'excepcionalitat institucional i política precisament com a conseqüència d'aquesta prohibició d'expressar-nos lliurement en un referèndum. Si he dit que sí al repte poc còmode de fer aquest pregó és, precisament, perquè, fins i tot en un moment com aquest, confio en la paraula lliure. La paraula lliure no és dir qualsevol cosa, sinó poder adreçar-nos la paraula i compartir-la contra tota forma de domini i de coacció. Aquesta paraula lliure és, per mi, el cor de la filosofia, el que li dona sentit dins i fora de les aules. Però la paraula lliure és també la condició fonamental de la vida col·lectiva en totes les seves dimensions: cultural, ètica, política i, també, festiva. Aquests dies, mentre escrivia i reescribia aquest pregó, he estat rebent mostres de suport, com si marxés a la guerra. Prendre la paraula pot ser una lluita, però no és anar a la guerra. La paraula lliure sempre és una festa, encara que s'hagi de lluitar per aconseguir-la. I avui, malgrat tot, estem de festa.

Als pobles petits i als barris, les festes majors marquen el calendari cíclic del retrobament públic. Si el Nadal és el moment del retrobament privat, de «volver a casa», com deia l'anunci, les festes majors a la nostra cultura són el moment de tornar a la plaça i als carrers per posar al dia les nostres vides i saber què se n'ha fet de cada un de nosaltres. Jo ho vaig viure a la Selva de Mar, el poble de la meva infància i primera joventut. Quan arriba la festa major, a primers d'agost, tornen al poble els qui n'havien marxat, se sent amb més força l'absència dels morts, se celebren les primeres passes dels més petits, quan ja poden ballar a primera fila de l'escenari, es retroben antics amors, se sent enveja dels joves que surten a ballar i a festejar, i s'acompanya la tristesa dels vells i malalts quan es perden, per falta de forces, el seu primer ball. També és el moment en què es fan evidents els divorcis i canvis de parella, les baralles personals i els conflictes polítics, els disgustos, les soledats i els mons trencats. Sempre sabem que hi ha algú que, per alguna raó, no tornarà. Però fins i tot les absències compten. Aquest any, per a nosaltres a Barcelona, és un any d'absències especialment doloroses.

A les ciutats grans, les festes majors s'han convertit en grans festivals, en esdeveniments de masses en què cada cop és més difícil trobar-nos. Quedes amb els amics, i segur que al cap d'una estona ja els has perdut entre la multitud. El consum i l'oci cultural dominen la festa i dissolen el retrobament. Sento que aquest any, però, les Festes de la Mercè tindran un caràcter diferent, un regust dolç i amarg que no sentíem des de fa molts anys, dècades potser, en què aquesta ciutat havia arribat a oblidar el terrorisme i la guerra. Aquest any havíem recordat amb dolor els 30 anys d'Hipercor, com si fos un passat llunyà. Però aquests dies, la violència global ha irromput a Barcelona. Durant aquestes festes de la Mercè, tots portarem en nosaltres una absència igualment dolorosa: la de les persones que no tornaran mai més a Barcelona ni a les seves festes, no perquè no vulguin, sinó perquè el 17 d'agost van perdre la vida a la Rambla, a la Diagonal i al passeig de Cambrials. I juntament amb ells, també, la d'uns joves de Ripoll que tampoc no hi seran i sobre els quals sempre tindrem el dubte de si realment volien morir matant, com van fer. Per tots ells i per tots els qui han quedat ferits per sempre amb les seves morts, i també per tots els qui moren a causa de la violència cada dia més enllà de les nostres maleïdes fronteres, fem d'aquesta Mercè un retrobament amb la ciutat, amb els seus carrers i places i sobretot un retrobament entre nosaltres. Mirant-nos als ulls no només per emocionar-nos un moment, sinó per trencar la indiferència que normalment ens separa i l'hostilitat que cada cop més sovint ens enfronta.

II

Amb cada vida segada, amb cada piona de formigó, amb cada control policial, la ciutat és menys ciutat. Perquè, precisament, de què està feta una ciutat? De l'anar i venir lliure de la gent. Quan diem «ciutat» pensem en la seva trama urbana, en els seus edificis i monuments, en els seus equipaments, en el seu *skyline*, en la seva marca... Però cap d'aquestes coses no és res, sense la gent que va i ve, que arriba i que se'n va, que arrela i que vola de manera anònima i sempre nova. Què és una ciutat? Un lloc on es pot arribar i reiniciar la vida entre desconeguts. Una ciutat no és, doncs, una mercaderia ni un espai de consum, ni una empresa ni una marca. De Barcelona, se n'ha fet precisament això: un producte, una mercaderia i una marca. Alguns fins i tot se n'enorgulleixen, i s'hi enriqueixen. Però deixem-ho clar d'entrada: Barcelona no és la seva marca. La marca Barcelona ni ens fa millors ni ens representa. Fa molts anys que ho denunciem els qui des de molts col·lectius de la ciutat ens hem organitzat i hem

resistit a la marca Barcelona. La marca expropia i treu rendiment dels espais de vida, físics i simbòlics, urbans i afectius. La marca converteix la ciutat en un espai per a la circulació (de béns, de capitals i de persones) on cada cop es fa més difícil i més car poder-hi arribar, arrelar i construir una vida.

Si jo soc aquí avui, compartint la paraula amb totes les persones amb qui convisc, és perquè els meus avantpassats, per diferents camins, van poder arribar a Barcelona buscant una vida vivible. Des de Sigüenza, des de Tremp, des de l'Alt Empordà, des de Portugal, des de Badalona, els camins d'alguna gent que no es buscava ni sabien res l'una de l'altra es van creuar a Barcelona.

Si jo soc aquí, amb vosaltres, és perquè els meus avis no només hi havien pogut arribar, sinó que en un determinat moment hi van voler tornar des dels seus respectius exilis després de la guerra, per seguir defensant, amb la por dels vençuts, les seves idees, les seves formes de vida i la seva llengua. La meva àvia materna, de 98 anys, és avui aquí amb nosaltres. El present l'oblida tan ràpidament com arriba, però no deixa de recordar mai el darrer tren que va sortir de París quan hi entraven els alemanys i amb què ella va tornar de l'exili, embarassada del seu primer fill.

Si jo soc aquí, i m'emociona estar ara parlant entre aquestes parets, és també perquè tant la meva mare com el meu pare, tots dos, van fer de les seves professions un compromís amb Barcelona. Em van ensenyar que hi ha una manera honesta de fer ciutat. Si alguna cosa he après dels meus pares és l'honestedat. L'honestedat i el pensament independent, que són inseparables. La meva mare, que va morir ara fa quinze anys, treballava aquí, a l'Ajuntament, fent d'enllaç entre Barcelona i l'Amèrica Llatina rebel que tant estimava. Va fer del municipalisme una aposta personal i vaig aprendre, amb ella, que no era de cap partit polític, que el municipalisme no és guanyar eleccions i gestionar un ajuntament, sinó teixir relacions cara a cara, ciutat a ciutat, horitzontalment i des del compromís. El meu pare, que avui també és aquí, m'ha ensenyat que hi ha una manera de fer arquitectura que no enganya ni juga a l'artifici, que no imposa el seu caprici emblemàtic i mercantilista, una arquitectura, sigui popular o culta, antiga o nova, que sap escoltar el millor del que la ciutat ha anat rebent del pas dels anys i del pas de la

gent. De tots dos he après, doncs, que una ciutat no és la joguina ni el projecte dels seus polítics ni dels seus empresaris, dels seus gestors ni dels seus visionaris, sinó el teixit delicat de moltes mans, de moltes vides i de molta gent que no necessita estar a primera fila ni entrar en la batalla pel poder. A aquesta ciutat és a la que em sento fidel i a la qual torno cada setmana des de fa molts anys.

Perquè si jo soc aquí, finalment, és perquè cada setmana torno de la ciutat on treballo i dono classe, que és Saragossa. Des de fa catorze anys, amb alguna interrupció per criar els meus fills, soc professora a la Universitat de Saragossa. Per tant, visc però no treballo a Barcelona. Visc, però no treballo a Catalunya. Soc una barcelonina que es guanya la vida a Aragó, seguint el camí invers, riu amunt, de tants aragonesos. El tap generacional, les retallades i els canvis en el sistema universitari em van portar a buscar una opció laboral més digna lluny d'aquí. Però no m'he volgut traslladar mai, tenir casa ni habitació pròpia lluny d'aquí. Vaig i vinc, primer en autobús, ara en AVE i faig nit en hotels. Casa meva és aquí i sovint em pregunto per què, sobretot quan es fa tard a la tornada i la nit em pesa.

Per què torno? Per què segueixo tornant? Jo no he estat mai enamorada de Barcelona, com ens van intentar vendre fa alguns anys als barcelonins. No m'he cregut mai aquesta autocomplaença dels ciutadans enamorats de la seva ciutat i, per tant, d'ells mateixos, un sentiment que a Barcelona s'ha convertit en màrqueting, disseny i ideologia. Què em vincula, doncs, de manera tan forta a aquesta ciutat? És d'això que us vull parlar. Potser perquè no ho tinc clar i preparar aquest pregó m'ha ajudat a pensar-ho. I crec que compartir-ho ens ajudarà a pensar, potser, què hi fem aquí cadascú de nosaltres, què ens vincula i què ens compromet amb els altres.

III

Hi ha moltes Barcelones, però la Barcelona a la qual m'agrada tornar és, en primer lloc, una ciutat a la qual no agrada el poder. Ni l'exhibició de poder, ni l'abús de poder, ni la proximitat amb el poder. Una ciutat que sap que la millor sobirania és estar lluny dels que manen: reis, emperadors, potentats,

financers, amos, patrons... Com més lluny, millor. «Que se vayan todos», com deien a l'Argentina durant la crisi del 2001. La Barcelona que m'agrada és una princesa que no vol regne ni marit. Una dona lliure, com ho van voler ser les *mujeres libres*, les dones anarquistes dels anys trenta.

A Barcelona, en general, no ens agrada que ens manin, ni els de fora ni els d'aquí. És una virtut molt catalana que passi el que passi no hem de perdre mai. Perquè no ens agrada que ens manin, tenim tendència a reaccionar amb contundència als abusos de poder, com hem vist aquesta darrera setmana. A escala global, cal recordar la importància que han tingut a Barcelona el Moviment contra la Guerra, el Moviment Antiglobalització o les recents protestes de Volem Acollir contra el tancament de fronteres als refugiats. A escala local, la llarga lluita contra l'especulació immobiliària i la precarietat econòmica fa dècades que oposa resistència i obre espais de vida a la ciutat.

Des del mateix esperit antiautoritari, Barcelona també ha fet dels seus carrers el lloc de trobada de tota la Catalunya que, independentista o no, s'insubordina i s'organitza contra la prohibició de poder exercir el dret dels catalans a l'autodeterminació. Jo tinc al·lèrgia a qualsevol nacionalisme, propi o dels altres. Treballar en una ciutat espanyola i la gent d'aquesta península (ni d'enlloc) no seran mai els meus enemics. Sempre he pensat que el mapa dels estats, tots, amb els seus colors i línies rectes, ens enganya. Els seus colors amables són el resultat d'una geografia de guerra. No hi ha estat que no existeixi sense una frontera i un exèrcit. A mi m'agraden més els mapes geogràfics, on veiem la forma real de les valls, les muntanyes i els rius, que no s'aturen a cap frontera. Com estic explicant avui, crec en un món comú, fet de l'anar i venir lliure de la gent. Però davant d'un Estat que converteix una pregunta legítima en una acció il·legal, ara mateix només queda espai per a una resposta col·lectiva contundent que transformi, d'arrel i sense complexes, aquest Estat. Des d'aquí vull fer una especial menció als detinguts i imputats i als estudiants, estibadors i gent que segueix concentrada a hores d'ara al carrer. No es tracta, només, de poder votar. Es tracta de poder dir-nos-ho tot, per poder qüestionar radicalment les bases i les condicions de la nostra convivència, no només nacional sinó també política i social. La Barcelona que m'agrada és la que no té por dels grans canvis i que per això mateix tampoc no accepta plans ja escrits per fer-los.

La Barcelona a la qual m'agrada tornar és, en segon lloc, una ciutat on hi ha un sentit de la vida en comú. A Barcelona de tot se'n fa negoci, som botiguers i comerciants, però estic convençuda que a Barcelona la privatització de la vida encara hi té un límit. Troba resistència. Actualment ho estem veient en la resistència dels barris als efectes del turisme massiu. No és turismofòbia, com s'ha dit. És resistència al capitalisme salvatge i als seus efectes devastadors. I jo he de dir, contra tots els intents de culpabilització i de criminalització, que n'estic orgullosa, d'aquestes resistències. Quan va començar la crisi i van començar a marxar els joves de tot Espanya, recordo que va circular una carta d'una noia de Madrid que deia «Yo quiero vivir aquí». Ho hem de seguir dient: davant de l'expulsió aparentment inevitable de tanta gent que ja no es pot pagar la vida a Barcelona, volem viure aquí i l'única manera de fer-ho és lluitar junts. «Juntes podem», com deia la gran pancarta que va penjar del Banc Okupat de la plaça Catalunya.

Viure junts no vol dir viure a la defensiva ni només entre nosaltres, com si fóssim el poble de l'Astèrix. Tot Europa està ara atrinxerada i a la defensiva, i Barcelona no pot caure en aquesta trampa. Tampoc ara, amb l'argument de la seguretat contra el terrorisme. Com deia abans, una ciutat està feta de l'anar i venir lliure de la gent. De fet, el nosaltres barceloní és una ficció construïda a partir de tots els pobles, accents i paisatges que portem amb nosaltres els qui vivim aquí. Hi ha ciutats d'un sol paisatge i d'una sola llengua. Barcelona, en canvi, és de mar i de muntanya, té a prop les platges i els gorgs, és seca i humida, és urbana i de poble, cosmopolita i provinciana. Barcelona parla català i castellà en tots els seus accents possibles, i cada cop més llengües que, a poc a poc, hem d'anar aprenent a rebre i escoltar. He vist els meus fills aprendre a parlar i a respirar en aquesta diversitat fonètica, de tons i d'expressions. Us asseguro que és el més ric que tenim.

Deia que hi ha moltes Barcelones, però la Barcelona a la qual m'agrada tornar és, finalment, una ciutat on hi ha vida política fora dels partits polítics. A Barcelona, històricament, hi ha una cultura i unes formes d'organització col·lectives que no passen pel sistema de partits ni en depenen. Els qui m'han convidat a fer el pregó saben molt bé que no m'agraden els partits polítics. Crec en el sistema públic, però no en el sistema de partits. Crec en la política però no en el tacticisme ni el politiqueig. Ens

queda molt per fer i per imaginar encara, si el que volem és transformar la política. Per si algun periodista que li toqui treballar avui encara ho dubta i està fent recerca per tenir una exclusiva demà, no estic a cap partit polític, ni orgànicament ni a la seva ombra. Si hi volgués estar, ho faria obertament. Conec gent, i hi confio, que està a les noves formacions polítiques i a la CUP, perquè fa molts anys que compartim lluites en els moviments socials. Portant més enllà la frase més important del 15M, podríem dir que «a mi ni els meus amics no em representen».

El meu nosaltres, aquell que crec que a Barcelona té una potència política especial, és un nosaltres sense nom fet de tots els nostres noms, autoorganitzat, que actua en molts àmbits de la vida social (barris, escoles, entitats socials, ateneus, grups d'afinitat, assemblees, cooperatives, etc.) i que només de tant en tant apareix a la llum pública per fer grans mobilitzacions. Sembla que no hi sigui i sempre hi és. És concret però anònim. No faig romanticisme espontaneista. Parlo del més real: del compromís diari de molta gent, sense la qual no hi hauria ni societat civil ni democràcia, les dues grans paraules fetitxe que li agrada invocar al poder per no quedar-se massa sol ni massa despulat. Des d'aquest punt de vista, Barcelona, en continuïtat amb la resta de Catalunya, és un xup-xup de gent que actua al marge del poder, o travessant-lo. El que dic pot sonar ingenu, però us asseguro que no ho és gens. Sense aquesta politització de la vida quotidiana, no hi ha ciutat ni país.

Molta gent de la meva generació vam descobrir aquesta Barcelona, la del nosaltres sense nom fet de tots els nostres noms, ara fa vint-i-un anys, el 28 d'octubre de 1996, durant el desallotjament del Cine Princesa. Aquell dia, per a molts de nosaltres, la ciutat olímpica, els seus relats d'èxit i els silencis, negocis i tortures sobre els quals s'havia construït, es van esquarterar i van aparèixer altres presències i altres maneres de fer ciutat. Molts no havíem posat mai els peus en una casa okupada, d'altres sí. Però la crida d'aquell vespre a la Via Laietana va funcionar com un catalitzador de mons que es van trobar i activar, fins avui. Aquesta és la Barcelona a la qual m'agrada tornar, aquest és el calendari que avui vull recordar.

IV

Aquesta ciutat a la qual no agrada el poder, que té un sentit de la vida en comú i que sap organitzar-se políticament sense dependre dels partits és la ciutat a la qual m'agrada tornar, que em vincula i em compromet. On trobo un nosaltres que m'amplia els horitzons i una vida que no és només una vida privada. Quan torno, arribo a una casa que no és només casa meva ni dels meus.

M'agradaria poder dir que aquesta ciutat a la qual torno és una ciutat on la cultura és el veritable medi, l'ecosistema viu on es desenvolupa i s'impulsa la vida col·lectiva, però no ho puc dir perquè sento que no és així. A Barcelona, com a tantes altres ciutats del món, el que en diem cultura s'ha convertit en un producte festivalitzat, vinculat al consum i al turisme. Però la cultura és una altra cosa, és la possibilitat de relacionar, amb sentit, els sabers i la vida, el que sabem i el que volem. No ens cal ser un Manhattan mediterrani ni fer trobar, en un parc temàtic, totes les cultures del món, com va pretendre el Fòrum Universal de les Cultures l'any 2004. Si volem ser una ciutat de cultura, és molt més important que l'educació funcioni i obri camins no sols per entrar al mercat laboral sinó per aprendre, junts, a viure. La cultura és precisament això: aprendre juntes a viure.

M'agradaria poder dir que aquesta ciutat a la qual torno és una ciutat on la igualtat és la base de la llibertat i tampoc no puc dir-ho, perquè cada dia és més evident que no és així. La desigualtat creix a una velocitat que fa por, i l'exclusió i la violència arrelen i es normalitzen als nostres barris. Han canviat moltes coses. La gent que pateix, avui, té molts rostres, històries molt diverses i molts colors de pell. N'hi ha que arriben de la guerra, bèl·lica, de gènere, política o ambiental. N'hi ha que descobreixen o retroben la pobresa després d'una generació de viure bé. La nostra nova pobresa conviu amb la misèria global. La pobresa i la misèria no tenen fronteres, per molt que Europa i les seves polítiques migratòries pensin que sí. Les ciutats no poden resoldre-ho tot, però grans o petites són el lloc on tots els problemes es visibilitzen i es troben. Aquests problemes no són l'obstacle ni el dany col·lateral del nostre èxit global. Són la nostra realitat compartida i així ens n'hem de fer càrrec.

M'agradaria poder dir, també, que Barcelona és una ciutat que sap què vol ser, que té una idea de si mateixa per esbojarrada que sigui, i em sembla que tampoc no és així. Hem passat, en pocs anys, de ser una ciutat postindustrial mig abandonada a ser un aparador global del consum turístic. Sabem que no volem acabar com Venècia, però què volem ser? En un moment donat havíem de ser l'epicentre d'una regió metropolitana, mediterrània i sud-europea que travessava i desbordava els estats. Ara es planteja el repte de ser la capital d'una república catalana que encara no ha nascut i que a hores d'ara no sabem amb quina forma i complicitats ho farà. Posats a imaginar, jo me la imagino com una república juntament amb el conjunt de les repúbliques ibèriques, lliures d'estat.

Els canvis que ha viscut Barcelona en poc temps són immensos. Si mirem enrere veurem passar una pel·lícula a càmera ràpida, plena d'encerts i de desencerts. Però si mirem endavant, què hi veiem? Us ho pregunto a cadascun de vosaltres. No us pregunto què passarà amb les principals notícies que dicten ara mateix l'actualitat, no ho podem saber. Us pregunto com us imagineu que viureu, que viurem cadascú de nosaltres i amb els altres, en un futur no gaire llunyà. Us imagineu fent el mateix que fèieu? Podreu pagar el pis on viviu? Anireu amb el mateix cotxe o ja hurem deixat, per fi, el cotxe particular? Estimareu de la mateixa manera? Com educareu els vostres fills, si en teniu? Seguireu vivint aquí? Jo espero seguir tornant, però he de dir que em costa imaginar la vida que podem fer junts. El present que estem vivint és tens i difícil. A tot arreu. El futur del món és fosc ara mateix. Però la vida s'il·lumina cada dia si aprenem a imaginar. Imaginar no és fer anar la fantasia de qualsevol manera, sinó generar idees i sensacions que obrin el mapa del que és possible. Com podem reaprendre, avui, a imaginar junts la ciutat i, per tant, el món que volem?

Com deia abans, he après dels meus pares, i també de molts amics i companys que han vingut després, a no confiar en els visionaris, ni en els planificadors, ni en les tàctiques del sistema de partits, ni en els venedors d'idees de curta volada. I de la filosofia (que n'he parlat poc en aquest pregó perquè ja és del que parlo sempre) he après a confiar en una possibilitat que tenim tots: la possibilitat de pensar radicalment com volem viure. De poder-ho pensar, de veritat, almenys una vegada. Només cal fer-se una pregunta: de tot el que tenim, vivim, desitgem..., què ens importa realment? És una pregunta que ens porta a buscar l'essencial. No les essències, sinó el veritablement important. És una pregunta terapèutica i revolucionària que esborra, d'un cop, molts maldecaps, moltes trampes, moltes excuses i moltes complicacions, íntimes i col·lectives. És el primer pas cap a una imaginació realment lliure. Les

bones solucions, com saben els artesans, sempre són les més simples. Feu-vos aquesta pregunta ara mateix, per un moment, o demà, una altra vegada. Feu-vos-la durant les festes, mentre balleu i quedeu amb els vostres amics i els perdeu entre la multitud. Feu-vos-la també en els difícils dies que venen. De tot el que visc, què és el que realment m'importa? Feu-vos la pregunta i no només us trobareu a vosaltres mateixos, retrobareu la ciutat, perquè retrobareu els altres. La ciutat on voleu viure, el món on volem estar juntes i celebrar, any rere any, que ens podem retrobar. Potser el present està emboirat, però com em va ensenyar a dir fa poc un menorquí: a més mar, més vela!

Avui comença la tardor. Avui comencen les Festes de la Mercè. Avui diuen que hi ha menys cotxes a la ciutat. I cada dia tornen a començar les nostres vides, mentre res no ho impedeixi. Amb els que hi són i amb els que no, amb els que aquest any han tornat, amb els que desitgen fer-ho i amb els qui ja no ho podran fer mai més. Tingueu tots i totes, ara sí, una bona Mercè!